

M. T. R. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. ^{Ref.}
Ser. 130

Title: *Indra's Tale*
Nirupama

Lat

Incomplete

Padārtha-tattva, Nitya-mana	Title
Rajmalkā Śrīmanī	Author
	Editor
~~Samvat 1772~~	Year, Vol.
	Publisher
130	(Begins abruptly)

पदार्थे

पदार्थे ॥४॥

॥ इति श्री लोकादिके भित्तो भद्राचार्य भित्तो मणि कृतं पदार्थे त्वनिरूपणं ॥

॥

१३०

राम
४

निवेत्तुं तर्हि स्थित्या ननु गमादननुगमः। ताते वधितानोक्तः सत्यव्यवहारः विनागपूर्वसंयोगविशिष्टादकर्मण एवेति चेत्
 तर्हि नुतमननुगमः। एवं पूर्वसंयोगनाशे उत्तरसंयोगकाले पिकर्मसंवेकक्यामिति। अदृष्टद्वारा धर्मी मिदानी तनानाद
 शारथादिपदादयेषामपि विज्ञानादिपदाकेन रूपेण पदाथे विरुद्धि रित्यवहितेः पदनावनीयं मरिचिरिति कृतं पक्षवि
 तेन। एवं स्वत्वमपि पदार्थान्तरं यथेष्टविनियोगयोग्यत्वेन दिनिवेत्तुं किं नुतु परस्वनाददीते त्वादिकमिति चेत् परकी वे
 यानादौ तसंनवात् नानुमानि विदुतदिनिवेत्तुं किं नुतु परस्वनाददीते त्वादिकमिति चेत् सुताप्रतीतो कथं न स्पष्ट
 त्रिः तन्मात्स्यसमतिरिक्तमेव प्रमाणं परस्वनाददीते त्वादिकं शास्त्रमेव तत्प्रतिपक्षोपादाने पित्रादिमरणोर्जन्यते। दानादि
 विश्वनाशने कारणानामेकशक्तिमत्त्वात् कारणावैजात्याद्वा कार्यकारणत्वावनिर्वाहद्विदिक् एवं वाकिरप्यमिदित्येते। त
 एणारण्यादिस्तु ज्ञेयानि त्रयकल्पनामपेक्ष्य तत्र संबंधानामेकशक्तिमत्त्वेन कारणकल्पनाया एव लघुत्वेन न्याय्यत्वात् सर्व
 धवितयनिष्ठे कृतासंगीकारे नोदनत्वादिना संकरप्रसंगः। यदि नावयव्यतिरेकात्पादुणादेरपि कारणत्वमिष्यते तदा तेना
 मयेकशक्तिमत्त्वेन तदस्तु। तथापि नातिव्यकल्पनामपेक्ष्य शक्तिमत्त्वेनैव न्यायसीति नेषुपि जातिस्वीकारे मणि त्वादिना
 संकरप्रसंगः। पदधर्मिकोदिदयं विरोधज्ञानं स वायात्मकयोग्यताज्ञानसहितो ह्युदाहृतं शयः। समानानेके त्वादिक्रयं
 प्रणयतो महेरिपीदं समतं। एकधर्मिकेनानाधर्मप्रकारकज्ञानं कोदिदयं विरोधज्ञाने सामग्रीसमाजोधी न व संस
 शयत्वेन संशयत्वं वनीलघटस्ववन्नकार्यतावच्छेदकं त एव संशयभूतज्ञानत्वरूपनिश्चयत्वमपि। नीलत्वभूतघटत्वव

ननु कुत्रापि
 वस्तु

संशय
 ३

तदुक्तं

पश्यात्तु उपावहनिद्रया त्वव्याप्यता निमग्नं तदितिकेचित्। अंत्यावयविनिरासस्त्वावयोः समानः। एतत्कमपि नपुणं तरे
 अन्यान्त्यात्वावमाद्ययुद्धकथवहा रोपपत्रे। एतत्कप्रतीतिस्तु नसावधित्वावलेबनामानातावात् घटात्यटः एतदग्न्यदत्त
 रो। निनोर्धोतरमिमादौ तच्छब्दविशेषयोगे पंचम्यावुवा स निकी। परत्वापरत्वेनपुणोतरेविप्रकृष्टत्वं संनिहृष्टत्वात्। तेष
 लकनिष्ठज्ञानो व तथाविधव्यवहारोपपत्तेः। तत्राद्येनृतीयमपेक्षेते अंत्येपरस्य राश्रमात्रमिति तु विवेकः विशेषोपि न
 पदार्थान्तरं मानातावात्। दिनापि अंत्यवर्तकं परेषां विशेषाणां मित्रनित्यानामपि द्वायाणां स्वतएवव्यावर्तकत्वात् योमिनोतिरि
 त्तंविशेषमीतंतद्विचेत् त एवतर्हि शिष्यपथं पृथुतो किमेते। तिरिक्तंविशेषमीतंतं नवेति। रूपादिकंवाव्याप्यवृत्त्यपि सविषया
 वृत्तेर्वाप्यवृत्तिवृत्तिजाते रव्याप्यवृत्तिवृत्तिविरोधोनिः प्रामाण्यकः। पक्षेव घटे रक्तवृत्तीति निर्प्रमाबाधकात्वात्। उपल
 व्यत्वेन नृप्रेतस्मिन्नंतः श्यामत्वं श्रुतिरपि लोहितोयस्तु वरोनेषुवे पुच्छेन पादुरः। अवेतः। तुरविषाणां सनी लोहवत्तयत
 इति विवमपि नातिरिक्तं रूपं समानाधिकरण्यादि ज्ञातीय रूपसमुदायादेव तथाव्यवहारोपपत्तेः। नीलादेनीला इति रिक्त
 रूपाजनकत्वात्। अथोपि वाव्याप्यवृत्तिः। अन्यथा सुकुमारकठिणाभ्यामारंभे वयविनिमुकुमाशवयवावच्छेदेन त्वकसंयोगे
 कठिणाभ्यामुपलं त प्रसंगः। न व सुकुमारकठिणात्वे संयोगविरोधोवास्तु त्व प्रसंगात् रसोपि वावाप्यवृत्तिः। अन्यथा
 तिरिक्तमपुनरन्यामारंभे वयविनिनितावयवावच्छेदेन रसनसंयोगे माधुर्यविलं स प्रसंगः। न व स नीरस एव तवावयवी। एते
 नगोधो आख्यातः। कर्मविवाप्याप्यवृत्तिः वलंती पुशाया मुविश्वलम्लोहत्वे वलतीति प्रत्ययावः। शारका एव परं वलंतिवृ

अथ वक्ष्ये चरितं नासायः उत्तमं प्रत्ययविशेषात् ॥ अतएव सवराकपोश्च तद्विनिर्गमिहिरपि सवेधिनो लोपवैभवः ॥

स एव प्रत्ययस्योक्तीति चेत् तस्य सर्ववृत्तेरेव सलना जावौ विनिर्गमिहिरपि तं स्वस्मात् वृत्तेरेवोत्पद्यमानं नीलं रूपमविरोधात् प्रापकमेक
मेवोत्पद्यते सजातीयविजातीयेषु जायमानं समूहलंबनरूपमिदं कृतानं एकत्वं न सा समवायः ॥ कारणकं अनुसमवायिका
रणत्वात्तावात्तावमात्रे कार्यस्यासमवायिकारणजन्यत्वे मानात्तावात् ॥ इत्यनाशे सर्वत्रासमवायिकारणानाशे चकार
णानित्यसमवेतइत्यनाशे ह्यसत्त्वात् ॥ इत्यस्यावृत्तिप्रत्यये स्पष्टविश्वप्रयोजकं अतएव वृत्तीतो वापु रित्यादिप्रत्ययोपि स्या
वृत्तिः साधुसंगतते बुद्धेरस्य वृत्तित्वे तु प्रकृष्टपरिमाणमपि तथा ॥ गौरवान्मानात्तावात् ॥ इत्येव्यापारानंतरं वा युक्तीति तिस्र
ज्योतिरस्य प्रत्ययस्य न्यथानुपपत्त्या च रूपतंत्रनिवेशनीयं ॥ वास्तुष्वप्यप्रत्यये तु रूपतथा ॥ गौरवान्मानात्तावात्तिस्रः स्प
ष्टायां वप्रतायामपि च लनादिप्रत्ययाश्च स्पष्टेति तथा ॥ इत्यसमवेतैरप्यप्रत्यये नान्यसमवेतश्चादूरसंगंधजातीतरयोग्य
धर्मवत्तुल्यत्वादिसमवायिकारणात्तावच्छेदकत्वेन सिद्धात्तात्त्वजातिस्तु नेभूरइति तदीयज्ञानादि विज्ञावादि संयोगवारणा
ययोग्येति विषयि धर्मसमानाधिने तु शब्दो नोपादेयः ॥ अस्यादादि नयनसंस्कृष्टविन्नइत्यस्यापरिमाणभ्रान्त्यत्वं तत्तत्
तुतादृशप्रत्यये परिमाणवत्त्वमपि तथा ॥ यच्च नयनसंस्कृष्टविन्नइत्यं नीरूपमेव अन्यथापुनस्तरेण तत्त्वानिमोपल
भापन्निःस्मर्यमाणस्तु पीतिमा दोषवशात् ॥ तादावारायेयते ॥ इत्यप्रत्यये तु शब्दूरसंगंधजातीतरयोग्यधर्मसमवायित्वेन
था ॥ रसनगतविन्नइत्यं न रूपवत् न वास्पृशित्त्वरसमावनइत्यग्राहिकेति न प्रत्ययत्वं ॥ एतेन वातोपनीतसुरक्षितं पक

राम
२